

Tomislav Krzyk \*)

## DOKUMENTACIONA OSNOVA U PROSTORNOM PLANIRANJU

Planiranje prostora je interdisciplinarna timska aktivnost, koja se odvija u kontinuitetu. Vizija budućnosti prezentira se u razvojnim i provedbenim planovima. Cilj planiranja prostora je stvaranje uslova za organizovan, racionalan i human rad i odmor čovjeka. Vrlo pojednostavljeno rečeno, sa puno težine na procesu planiranja "Planiranje je samo ono što se realizuje" a ne sve ono što se planiralo. U ovoj definiciji treba sagledavati i geodetsku djelatnost u procesu planiranja i realizacije planova u prostoru.

U početnim fazama planiranja, koje u ovom prostoru datira nešto više od sto godina, zadatak geodezije je bio da vrši snimanje terena, izradu planova i karata, te izvrši obilježavanje objekata na terenu. Nakon Drugog svjetskog rata planiranju je posvećena veća pažnja. Izrađeni su razvojni planovi za naselja i za dijelove naselja provedbeni planovi. Realizacija planova nije uvijek bila u skladu sa usvojenim planovima.

Zakon o prostornom planiranju iz 1974. god. detaljnije razrađuje postupak planiranja. Geodetska djelatnost dobija nove zadatke. Pored premjeravanja zemljišta, izrade planova i karata uvedena je evidencija aktivnosti u prostoru. Novi zadaci nailaze na otpor kod nekih geodetskih stručnjaka, jer su mišljenja da nove evidencije nisu geodetska djelatnost i da ih treba prepustiti nekome drugome. Evidentiranje pojava na zemljištu i prostoru su osnov analitičko dokumentacione osnove bez nema tematske kartografije. Bez tematske kartografije nema planiranja prostora i praćenje realizacije plana.

Katakлизма, nastala agresijom na našu Republiku, odrazila se u svim oblastima ljudske aktivnosti, pa i u prostornom planiranju. Ratno stanje i blokada onemogućavaju bilo kakve realne informacije o stanju planerske dokumentacije i stanju u prostoru.

Razvojno planiranje je društveno planiranje i stoga zavisi od organizacije vlasti, sistema privređivanja, ekonomske moći društva itd.

Razaranje naselja i gradova, rušenja i oštećenja zgrada, infrastrukture, spomenika kultura i graditeljske baštine ima sve karakteristike urbicida. Gradovi i naselja, kao nosioci razvoja i kulture, treba da imaju prioritet u obnovi i razvoju sa jedne strane i radikalnije promjene koje karakteriše zalaganje za tržišnim uslovima privređivanja i pluralizam političkih odnosa, kojima se u osnovi mijenja kvalitet materijalnih i socijalnih mogućnosti i odnosa na kojima bazira dugoročni razvoj društva.

---

\*) Tomislav Krzyk, dipl. inž. geod.  
ul. Ivana Krndelja br. 44 Sarajevo

Neophodno je izvršiti reviziju svih razvojnih planova. Hitna rekonstrukcija i sanacija, odnosno obnova objekata za rad i stanovanje, sa posebnim zadatkom za smještaj beskućnika i izbjeglica, zahtjeva hitne odgovore do donošenja planova, odnosno njihove revizije.

Analitičko dokumentaciona osnova za reviziju razvojnih planova između ostalog sadrži, za prostorni plan regije, odnosno Republike, kartu mjerila 1:50 000, 1:25 000 i urbanističke planove gradova, kartu mjerila 1:10 000 i 1:5 000.

Geodetsku djelatnost u prostornom planiranju treba analizirati kao kratkoročnu i dugoročnu djelatnost.

Kratkoročni-urgentni zadaci odnose se na ažuriranje karata za potrebe revizije razvojnih planova i učešće geodeta na utvrđivanju stepena oštećenja na zgradama.

Dugoročni zadaci su: izrada i održavanje karata, te uspostave prostornog informacionog sistema, odnosno zauzimanje odgovarajućeg položaja geodetske djelatnosti u okviru geografskog informacionog sistema, kojeg prema sadašnjim saznanjima možemo smatrati sveobuhvatnim informacionim sistemom.

Revizija razvojnih planova zahtjeva ažuriranje karata i to za grad Sarajevo:

u granicama urbanističkih planova karata mjerila 1:5 000  
u granicama Prostornog plana kartu mjerila 1:10 000  
u granicama regije kartu mjerila 1:25 000, odnosno  
Republike kartu mjerila 1:50 000.

Za odabir mjerila, pored geodetskih kriterija treba uvažavati planersku tehnologiju grafičke obrade plana koja nastoji da planom prikaže prostorni obuhvat plana u cjelini.

Karta mora imati punu pokrivenost lista, bez bjeline za dijelove koji su prikazani u krupnijem mjerilu, što je princip kod katastarskih planova.

Topografska karta sa punim tematskim sadržajem, planerima često pravi poteškoće gustina grafike, preporučuje se izrada namjenskih karata sa reduciranim sadržajem. Ovaj problem, kao i slojevitost osnova za izradu tematskih karata, te prilagođavanje sadržaja karte javnom izlaganju (sadržaj i dimenzija) su teme koje treba obrađivati u oblasti kartografije.

Kartografski materijal za izradu karata, zbog različitog vremena izrade pojedinih listova ne daje jedinstvenu sliku stanja prostora obuhvaćenog jednim razvojnim planom. Ratna razaranja kao i izgradnja privremenih objekata visokogradnje i infrastrukture, zahtjevaju iznalaženje postupka ažuriranja karata. U kratkom vremenu treba dobiti ažurne karte sa tačnošću dovoljnom za planiranje.

Ažuriranje karte, mjerila 1:5 000 i 1:10 000, treba izvršiti aerofotogrametrijskom metodom. Komparacijom karte i redresiranog snimka ili dijela snimka u mjerilu 1:5 000 i 1:10 000 treba utvrditi novonastalo stanje. Terenski radovi obuhvatili bi, dešifrovanje novih objekata sa utvrđivanjem stepena oštećenja objekata prema metodologiji i klasifikaciji koju bi utvrdili

planeri. Ucrtavanje novih objekata izvršilo bi se uklapanjem redresiranih snimaka i uz pomoć podataka dešifrovanja. Godina izrade ili ažuriranja karte predstavlja presjek stanja u prostoru, te je neophodno uvesti takvu tehnologiju ažuriranja koja bi omogućila dobijanje i arhiviranje stanja u prostoru u određenom vremenskom periodu, to jest dobijanje vremenskih presjeka stanja u prostoru. Obzirom na razaranja objekata i sadašnji topografski ključ, treba uvesti nove topografske znakove kojima bi označavali i stepen oštećenja objekata.

Velike su mogućnosti aero i terestričke fotogrametrije za utvrđivanje stepena oštećenja objekata. Kod objekata visokogradnje, usljed ratnih dejstva došlo je do statičkih poremećaja. U ekspertnim timovima veliki doprinos dat će geodetski stručnjaci.

Dugoročni zadaci geodetske djelatnosti u prostornom planiranju, težište svoje aktivnosti trebalo bi usmjeriti na organizaciju i permanentno vođenje službe dokumentacije i prostornog informacionog sistema.

Služba dokumentacije u opštini, regiji i Republici trebalo bi da je tako organizovana da čini informatičku osnovu planiranja i evidenciju realizacije. U okviru službe dokumentacije trebalo bi oformiti i voditi fotodokumentaciju fasada vrijednih sa arhitektonskog, povjesnog, kulturnog itd. stanovišta. U saradnji sa arhitektima i planerima trebalo bi izraditi metodologiju i program formiranja službe, izvršiti snimanje objekata i deponovanje fotomaterijala.

Osnovu prostornog informacionog sistema čine prostorne jedinice. Nakon popisa stanovništva 1971. god. planeri su uočili nedostatak neusaglašenosti statističkih i planerskih prostornih jedinica. U fazi priprema za popis stanovništva 1991. god. za područje grada Sarajeva, usaglašene su potrebe planera sa principima statističkih istraživanja u dijelu prostornih jedinica. Popisni krugovi uređeni su tako da će se moći statistički podaci koristiti za sve nivoe planerske dokumentacije od urbanističkog projekta do prostornog plana. Podaci dobijeni anketama planera, Statistike, organa uprave, Službe društvenog knjigovodstva, Privredne komore, itd. su nekomparativni jer ne baziraju na zajedničkim prostornim jedinicama. Posljednjih dvadeset godina u svijetu su se razvili modeli prostornog informacionog sistema. Neophodno je u što kraćem roku izvršiti izbor jedinstvenog modela, njegovo ozakonjenje, kako bi se mogle evidentirati sve aktivnosti u prostoru. Uvođenjem savremene informatičke osnove uvodimo i modernizaciju planerske tematske kartografije. Republička uprava za geodetske i imovinsko pravne poslove, Republički zavod za statistiku i Ministarstvo za prostorno planiranje, trebalo bi da imenuju ekspertnu grupu, koja bi radila na izradi projekta i praćenju realizacije prostornog informacionog sistema, odnosno geografskog informacionog sistema.